

Det danske valgsystem

Kommunale og regionale valg

Det danske kommunale og regionale valgsystem er reguleret i lov om kommunale og regionale valg. Endvidere fastslår grundlovens § 88, at valgretsaldere til de kommunale råd er den samme som for folketingsvalg. Der afholdes valg til kommunale og regionale råd hvert 4. år den 3. tirsdag i november.

Medlemmerne af kommunalbestyrelser og regionsråd vælges for 4 år. Valgperioden regnes fra 1. januar, og samtlige medlemmer afgår den 31. december i det år, hvor nyvalg har fundet sted. Mandaterne bortfalder således først, når nyvalg har fundet sted.

1. Opgørelse af kommunale og regionale valg

Det kommunale og regionale valgsystem i Danmark er indrettet således, at hver kommune og hver region er en enhed for sig. Valgene til kommunalbestyrelser og til regionsråd er to separate valg, selvom de foregår den samme dag og i det samme valglokale. Derfor får man som vælger to stemmesedler på valgstedet, og stemmerne til de to valg opgøres hver for sig. Valgretten til de to valgtypes følges ad.

2. Mandattallet

Antallet af medlemmer af kommunalbestyrelserne skal være et ulige tal mellem 9 og 31, bortset fra i København, hvor Borgerrepræsentationen har 55 medlemmer. Antallet af medlemmer afhænger af, hvad den siddende kommunalbestyrelse før valget har bestemt for den kommende valgperiode.

Kommunalbestyrelsens medlemstal fastsættes i kommunens styrelsesvedtægt. Hvis kommunalbestyrelsen vil ændre antallet af medlemmer, skal ændringen vedtages senest den 1. august i valgåret, for at det får virkning fra førstkomende valgperiode.

Medlemstallet i regionsrådene er fastsat ved lov. Med virkning fra 1. januar 2026 har Region Østjylland 47 medlemmer; Region Midtjylland og Region Syddanmark har 31 medlemmer; og Region Nordjylland har 25 medlemmer.

3. Kandidatlister til kommunale og regionale valg

For at opstille til kommunale og regionale valg skal man opføres på såkaldte kandidatlister. En kandidatliste kan indleveres til valgbestyrelsen af et politisk parti, en gruppe lokale vælgere (lokalliste) eller en enkelt person, men der sondres ikke mellem forskellige slags kandidatlister. En kandidatliste må højst indeholde fire navne mere end det antal medlemmer, der skal vælges i kommunen eller regionen.

For at anmelde en kandidatliste til kommunale eller regionale valg skal kandidatlisten anbefales af et antal vælgere i kommunen eller regionen som stillere.

En kandidatliste til *kommunalbestyrelsesvalg* skal være underskrevet af mindst 25 vælgere i kommunen som stillere. For Aarhus, Odense og Aalborg Kommuner er stillertallet 50, og for Københavns Kommune er det 150. Kandidatlisterne må højst være underskrevet af et antal stillere, der svarer til det dobbelte af mindsteantallet af stillere i kommunen, dvs. mellem 50-100 i Aarhus, Odense og Aalborg, mellem 150-300 i København, og mellem 25-50 i de øvrige kommuner.

En kandidatliste til *regionsrådsvalg* skal med virkning fra valget i 2025 være underskrevet af mindst 100 vælgere i Region Nordjylland, 175 i Region Syddanmark, 200 i Region Midtjylland og 400 i region Østdanmark. Kandidatlisterne må højst være underskrevet af et antal stillere, der svarer til halvdelen mere end mindsteanallet af stillere i regionen, dvs. 150 stillere i Region Nordjylland, 262 i Region Syddanmark, 300 i Region Midtjylland og 600 i Region Østdanmark.

Kandidatlister, der opnåede repræsentation ved sidste valg, og som stadig er repræsenteret 9 uger før valgdagen i kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet, kan efter anmodning fritages for kravet om indsamling af underskrifter fra stillere.

Valgbestyrelsen godkender kandidatlisterne og tildeler de godkendte kandidatlister en bogstavbetegnelse. Kandidatlister for et parti, der den 1. august i valgåret er opstillingsberettiget til folketingsvalg, skal som listebetegnelse (listens navn) anvende partiets navn til folketingsvalg eller en betegnelse, hvori dette navn indgår. Disse partier tildeles det partibogstav, som de har fået tildelt i forbindelse med folketingsvalg. Andre kandidatlister kan ikke anvende navnet på et af de ovennævnte partier eller en betegnelse, hvori dette navn indgår, eller som kan give anledning til, at kandidatlisten forveksles med et af disse partier. Som listebetegnelse kan ikke anvendes enkelte bogstaver (A, B, C osv.) eller en kombination af bogstaver, der ikke danner et ord (RV, LA, SF, DD osv.).

4. Valgforbund

Mandaterne fordeles mellem de opstillede kandidatlister efter den d'Hondtske fordelingsmåde. Kandidatlister kan støtte hinanden ved at indgå valgforbund.

Den d'Hondtske fordelingsmåde favoriserer de store kandidatlister, dog kun i begrænset omfang og især når et parti relativt er meget større end de øvrige. Der er således en tendens til, at store partier systematisk får en større andel af mandaterne, mens mindre partier får en mindre andel sammenlignet med andre fordelingsmetoder. For at modvirke tendensen til favorisering af de store lister kan kandidatlisterne indgå valgforbund. Ved at etablere de størst mulige "enheder" mindskes stemmepild i forbindelse med mandatfordelingen, og tendensen til, at store lister bliver overrepræsenterede, begrænses. Også lokalt store lister går af og til i valgforbund for at opnå det højst mulige antal mandater.

5. Mandaternes fordeling på kandidatlister

Mandaterne fordeles som nævnt ovenfor mellem de opstillede kandidatlister efter den d'Hondtske fordelingsmåde. Det indebærer, at det samlede stemmetal for hvert valgforbund og for hver kandidatliste, der ikke har indgået valgforbund, divideres med 1, 2, 3 osv. Divisionerne fortsættes, indtil samtlige mandater er fordelt. Størrelsen af de fremkomne kvotienter afgør derefter, hvor mange mandater kandidatlisterne skal have. Rækkefølgen afgøres ligeledes af de fremkomne kvotienters størrelse, så det valgforbund eller den kandidatliste, der har den største af de fremkomne kvotienter, får det første mandat i kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet. Den næststørste kvotient giver ret til det andet mandat, og denne fremgangsmåde gentages, indtil alle mandater i kommunalbestyrelsen/regionsrådet er fordelt. Hvis kvotienterne er lige store, tildeles mandaterne ved hjælp af lodtrækning.

Hvis et valgforbund eller en kandidatliste ikke har kandidater nok til at besætte de mandater, som valgforbundet eller kandidatlisten har vundet ved valget, går de overskydende mandater til det valgforbund eller den kandidatliste, der er nærmest berettiget efter den d'Hondtske fordelingsmåde, dvs. det valgforbund eller den kandidatliste, der ville have fået det næste mandat.

5.1. Eksempel på fordeling af mandaterne

Vi antager, at der ved et valg er anmeldt 7 kandidatlistes, og der skal vælges 11 kandidater. Mellem listerne O og P og mellem listerne T, U og W er der indgået valgforbund.

Valgforbund (O + P, T + U + W)

Først fordeles stemmerne på kandidatlistes og valgforbund. Dernæst fordeles de 11 mandater på kandidatlistes og valgforbund efter den d'Hondtske metode.

Kandidatliste	N	O	P	T	U	W	Y
Stemmer til kandidatliste	356	166	56	41	67	147	62
Stemmer til valgforbund		222		255			
Divideret med 1	356 (1) ¹	222 (3)		255 (2)			62
Divideret med 2	178 (4)	111 (7)		127,5 (5)			31
Divideret med 3	118,67 (6)	74 (10)		85 (9)			20,67
Divideret med 4	89 (8)	55,5		63,75			15,5
Divideret med 5	71,2 (11)	44,4		51			12,4
Divideret med 6	59,33	37		42,5			10,33
Antal mandater til fordeling: 11							
Mandater fordelt på valgforbund	5	3		3			0
Antal stemmer til kandidatlistes i valgforbund		166	56	41	67	147	
Divideret med 1		166 (1)	56 (3)	41	67 (3)	147 (1)	
Divideret med 2		83 (2)	28	20,5	33,5	73,5 (2)	
Divideret med 3		55,33	18,67	13,67	22,33	49	
Divideret med 4		41,5	14	10,25	16,75	36,75	
Mandater fordelt på kandidatlistes	5	2	1	0	1	2	0

¹ Tallet i parentes angiver rækkefølgen af mandaternes fordeling mellem kandidatlistesne.

Efter at stemmerne er fordelt på valgforbund og kandidatlistes uden for valgforbund, fordeles mandaterne efter divisorerne, hvor valgforbundet eller kandidatlisten uden for valgforbund med den højeste divisor får første mandat, valgforbundet eller kandidatlisten uden for valgforbund med næsthøjeste divisor får andet mandat, osv.

De mandater, et valgforbund opnår, fordeles på de kandidatlistes, der indgår i valgforbundet, efter samme fremgangsmåde, hvor den kandidatliste i valgforbundet, der har den højeste divisor, får første mandat og så fremdeles, indtil alle valgforbundets mandater er fordelt på valgforbundets kandidatlistes.

Tallene i parentes angiver den rækkefølge, hvorefter mandaterne fordeles. De 11 største kvotienter giver mandat til listerne. Kandidatliste N får første mandat, da listen har opnået den største kvotient. Andet mandat går til valgforbundet mellem T, U og W, da det har opnået den næststørste kvotient efter første division, osv.

Valgforbundet O og P har opnået 3 mandater – nemlig nr. 3, 7 og 10 – og skal dele disse mellem sig efter kvotienter ved hjælp af samme metode.

Valgforbundet T, U og W har også opnået 3 mandater – nemlig nr. 2, 5 og 9 – som fordeles efter kvotienter.

Herefter bliver resultatet:

Kandidatliste	Antal mandater i kommunalbestyrelsen	Tildelt i rækkefølge
N:	5	(nr. 1, 4, 5, 8, og 11)
O:	2	(nr. 3 og 7)
P:	1	(nr. 10)
T:	0	
U:	1	(nr. 9)
W:	2	(nr. 2 og 5)
Y:	0	

6. Kandidatudvælgelsen

Når man har fundet ud af, hvor mange pladser i kommunalbestyrelsen hver af de opstillede lister får, skal kandidatlisternes pladser fordeles på listens kandidater. Fordelingsmetoden afhænger af den opstillingsform, kandidatlisten har valgt. Kandidatlisten kan enten opstille som partiliste eller med sideordnet opstilling. Både opstillingsformen og kandidaternes personlige stemmetal har betydning ved udvælgelsen.

6.1. Partilisteopstilling

Når en kandidatliste bruger partilisteopstilling, betyder det, at partiet har bestemt, hvilken rækkefølge kandidaterne er i. Med partilisteopstilling udregnes fordelingen af mandater således:

- Kandidatlistens samlede stemmetal divideres med et tal, der er én større end det antal mandater, kandidatlisten har opnået. Det derved fremkomne tal forhøjes, uanset om det er et helt tal, til det næste hele tal. Dette tal er herefter kandidatlistens fordelingstal (Droop's kvota).
- Kandidater, der har opnået et personligt stemmetal, der er lig med eller større end fordelingstallet, er valgt.
- Kandidater, der har opnået færre personlige stemmer end fordelingstallet, tildeles mandat i rækkefølge efter deres nummer på partilisten ved at lægge så mange af listestemmerne til de pågældende kandidaters personlige stemmetal, at de lige præcis når op på fordelingstallet. Summen af personlige stemmer og listestemmer udgør således fordelingstallet. Kandidater, der på denne måde opnår et stemmetal, der er lig med fordelingstallet, er valgt.
- Hvis de mandater, der er tilfaldet kandidatlisten, herefter stadig ikke er besat, er de øvrige kandidater valgt i rækkefølge efter størrelsen af de opnåede stemmetal (personlige stemmer og listestemmer tilsammen). Har to eller flere kandidater opnået samme stemmetal, er den eller de kandidater, der står først på partilisten, valgt.

Ved brug af partiliste fastholdes partiorganisationens størst mulige indflydelse på, hvem af de opstillede kandidater der bliver valgt.

6.2. Eksempel på kandidatudvælgelse og afgørelsen af stedfortrædernes rækkefølge ved partiliste

På kandidatliste N er der i alt afgivet 356 stemmer, der fordeler sig på 214 personlige stemmer og 142 listestemmer. Listen har fået 5 mandater, og listens fordelingstal er $356:(5+1)=356:6=59,33$ forhøjet til 60. På kandidatlisten er der opstillet 10 kandidater. De personlige stemmer, der er afgivet på de enkelte kandidater, samt fordelingen af listestemmerne er som anført nedenfor:

Kandidat:	Personlige stemmer	Listestemmer	I alt	Valgte	Stedfortrædere
Christoffersen	24	36	60	Som nr. 1	
Jakobsen	4	56	60	Som nr. 2	
Bondesen	12	48	60	Som nr. 3	
Andersen	8	2	10		Som nr. 3
Eriksen	11		11		Som nr. 2
Gundersen	2		2		Som nr. 5
Hansen	79		79	Som nr. 4	
Dinesen	10		10		Som nr. 4
Iversen	43		43	Som nr. 5	
Frederiksen	21		21		Som nr. 1
Tilsammen	214	142	356	5	5

Først er de kandidater, der har opnået fordelingstallet eller derover valgt, dvs. Christoffersen, Jakobsen, Bondesen og Hansen. Disse er valgt i kandidatlistens rækkefølge. Iversen er valgt, idet vedkommende er den af de kandidater, der ikke har opnået fordelingstallet, der har det højeste stemmetal.

De kandidater, der ikke er blevet valgt, bliver stedfortrædere. Nummereringen af stedfortrædere sker i rækkefølge efter størrelsen af de opnåede stemmetal uanset deres placering på stemmesedlen. Stedfortræderrækkefølgen for de 5 ikke valgte kandidater bliver herefter: Frederiksen, Eriksen, Andersen, Dinesen og Gundersen.

6.3. Sideordnet opstilling

Ved sideordnet opstilling er det udelukkende kandidaternes personlige stemmetal, der afgør, hvem der bliver valgt. Det vil sige, at kandidatlistens mandater tilfalder kandidaterne i rækkefølge efter størrelsen af deres personlige stemmetal. Hvis to kandidater har fået lige mange stemmer, trækker man lod.

I 1985 blev der indført mulighed for at benytte sideordnet opstilling, som siden da er blevet benyttet mere og mere. Da der kun er to opstillingsformer ved kommunal- og regionalvalg, er brugen af opstilling på partiliste tilsvarende faldet.

7. Faktiske spærregrænser¹

Det kan forekomme, at et parti får en større andel af pladser i kommunalbestyrelsen eller regionsrådet end partiets andel af stemmer. Der er flere forklaringer på, at der kan forekomme skæve resultater. En af grundene er, at der eksisterer en form for "naturlig" spærregrænse, som begrænser, hvor små partier der kan blive repræsenteret i en kommunalbestyrelse.

I virkeligheden er der to "naturlige" grænser, der skal tages hensyn til:

1. udelukkelsestærsklen: en kandidatliste kan risikere at blive udelukket fra repræsentationen, hvis kandidatlistens stemmeandel er under denne værdi. Udelukkelsestærsklen beregnes ved d'Hondts fordelingsmetode som $1/(m+1)$, hvor m er antallet af mandater, der skal fordeles.

¹ J. Grønnegård Christensen, E. Damgaard og J. Elklit: *Valg, parlamentarisme og forvaltning*, Academica, 2007, s. 61 ff.

2. repræsentationstærsklen: en liste har en teoretisk mulighed for at blive repræsenteret, hvis dens stemmeandel ligger over denne grænse, mens den ikke under nogen omstændigheder kan blive repræsenteret, hvis dens stemmeandel ligger under denne værdi. Den beregnes ved d'Hondts fordelingsmåde som $1/(m+n-1)$, hvor m er antallet af mandater, der skal fordeles, mens n er antallet af enheder, dvs. summen af enkeltstående kandidatlistor og valgforbund, der indgår i fordelingen på et pågældende niveau.

Den faktiske størrelse af de to tærskelværdier afhænger i høj grad af, hvor mange mandater der skal fordeles i valgkredsen. Derfor skal man kende dette tal, før de to tærskelværdier kan beregnes for konkrete kommuner og regioner og ved konkrete valg. Repræsentationstærsklen afhænger desuden af, hvor mange "enheder" der indgår i beregningerne, og derfor må man også kende dette tal, før værdien kan beregnes. Sædvanligvis kan man derfor først beregne tærskelværdierne, når diverse opstillingsfrister er udløbet. Udelukkelsestærsklen og repræsentationstærsklen varierer i forhold til kombinationerne af mandattal og antal opstillede kandidatlistor og valgforbund. Man kan også beregne tærskelværdierne for et valgforbund. I et valgforbund, der får tre mandater, skal man således have mindst $\frac{1}{4}$ af det samlede stemmetal på partierne i valgforbundet for at være sikker på mandat.

Tærskelværdierne kan have stor betydning, f.eks. hvis en kommunalbestyrelse før et valg beslutter at nedsætte antallet af kommunalbestyrelsesmedlemmer, som de efter loven har mulighed for. Dette vil hæve de to tærskelværdier, hvilket kan betyde, at partier, der efter ændringen ligger under de forhøjede tærskelværdier (men som før lå over), udelukkes og omvendt.

Jo flere mandater, der i alt skal fordeles, desto mindre en andel af stemmerne kræves for at være sikker på repræsentation. Gråzonen mellem repræsentationstærsklen og udelukkelsestærsklen, dvs. mellem en teoretisk mulighed for at blive repræsenteret (den absolutte spærregrænse) og den værdi, som sikrer et parti eller en liste repræsentation, bliver mindre, jo flere mandater der skal fordeles. Der er lidt større mulighed, i hvert fald teoretisk, for repræsentation, jo flere partier stemmerne kan sprede sig over, og som mandaterne skal fordeles til.